

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในปัจจุบันมุ่งอบรมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมประกอบกันไป สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินการเรียนการสอนมากขึ้น เพราะเด็กนักเรียนต้องใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนวันหนึ่งๆ เป็นเวลาหลายชั่วโมง "... แม้ว่าอาคารเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจก็จริง แต่อาคารสถานที่จะช่วยในการสอนของครูดีขึ้น จะให้ความสะดวกในการศึกษาของนักเรียน และสามารถบ่มเพาะจิตใจของครูและนักเรียนได้" การมีอาคารสถานที่เรียนที่ดี ปลอดภัย และถูกสุขลักษณะเพื่อให้นักเรียน ครูและบุคคลอื่น ๆ ได้ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเรียนการสอนโดยสะดวกสบายนั้นย่อมเป็นข้อเกิดของการศึกษาที่มีคุณภาพ และเป็นข้อเกิดของการศึกษาที่มีจิตใจ

เนื่องจากประชากรของประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วประมาณร้อยละ ๓.๖ ต่อปี^๒ เป็นผลทำให้ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนอาคารสถานที่เรียน โดยเฉพาะการศึกษาระดับมัธยม ในระดับประถมศึกษา จากผลการประชุมกลุ่มในการ

หม่อมหลวง ปิ่น มาลากุล "การที่ครูจะร่วมมือกันสถาปนากิจในการก่อสร้างอาคารของโรงเรียน" เรื่องนารัฐของกรมวิสามัญศึกษาเกี่ยวกับกรก่อสร้างและบำรุงรักษาอาคารเรียน กรมวิสามัญศึกษา ๒๕๐๗ หน้า ๖.

^๒ กองวิจัยสังคมศาสตร์ รายงานการสัมมนาวิชาการแห่งชาติ เรื่องประชากรของประเทศไทย ครั้งที่ ๑ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ ๒๕๐๖ หน้า ๖๘.

ปีงบประมาณใหญ่โรงเรียนเทศบาลหัวราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้ประมวลปัญหาเกี่ยวกับอาคารสถานที่เรียนพอสรุปได้ดังนี้คือ อาคารสถานที่เรียนคับแคบและมีจำนวนไม่เพียงพอแก่นักเรียนเพราะนักเรียนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ห้องเรียนเป็นที่โล่งเพราะอาศัยศาลาวัด อาคารชำรุดทรุดโทรม บริเวณโรงเรียนมีน้ำขัง และไม่มีรั้วกัน

ปัญหาการขาดแคลนหรือการมีอาคารสถานที่เรียนที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ในต่างประเทศผู้บริหารการศึกษาตระหนักถึงปัญหานี้ดี และใช้มีการสำรวจเกี่ยวกับอาคารสถานที่เรียนแพร่หลายมาก เพราะถือว่ารายงานการสำรวจโรงเรียนเป็นเอกสารอ้างอิงที่สำคัญสำหรับใช้เป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขระบบการศึกษาของแต่ละท้องถิ่นให้ดีขึ้น และที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือทำให้ได้หลักฐานหรือข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนขยายหรือเพิ่มโรงเรียนในระยะต่อไป เพราะการสร้างโรงเรียนนั้นต้อง เตรียมให้ทันเวลาในการแสวงหาค่าก่อสร้าง จัดเตรียมบุคลากร ต้องคอยทำคอยไปให้พอเหมาะกับความต้องการ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าน่าจะได้มีการสำรวจและดูความต้องการอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนไทยกันบ้างว่าอยู่ในสภาพใด มีความต้องการเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางให้ทราบถึงการวางแผนขยายหรือสร้างอาคารเรียนให้เพียงพอแก่นักเรียนที่เพิ่มขึ้นในอนาคต และการที่ผู้วิจัยสำรวจโรงเรียนในอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการก็เพราะถือว่าเป็นอำเภอหนึ่งที่มีลักษณะสังคมไทยไม่แตกต่างกับอำเภออื่น ๆ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ

- ๑. สำรวจและประเมินผลสภาพอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
- ๒. คาคคะเนจำนวนห้องเรียนระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการที่หน่วยราชการหรือองค์การสาธารณะจะต้องจัดหาเพิ่มขึ้นในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๑๗ โดยใช้นาคนั้นเรียน (Class size) ๔๕ คน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้คือ

๑. ทำการสำรวจและประเมินผลเฉพาะอาคารสถานที่เรียนของโรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยไม่รวมถึง

- ๑.๑ การสำรวจและประเมินผล เครื่องครุภัณฑ์และอุปกรณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
- ๑.๒ การใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่เรียนและเครื่องครุภัณฑ์

๒. ทำการคาคคะเนจำนวนห้องเรียนระดับประถมศึกษาที่โครงการเพิ่มขึ้นทั้งหมดของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๑๗ ที่หน่วยราชการหรือองค์การสาธารณะจะต้องรับผิดชอบจัดให้พอเพียง โดยหักเอาจำนวนห้องเรียนที่โรงเรียนราษฎร์เป็นนโยบายขยายเพิ่มขึ้นในระดับประถมศึกษาในช่วงระยะเวลาเดียวกันออกด้วย เพื่อปรับให้จำนวนห้องเรียนที่หน่วยงานสาธารณะจะต้องจัดหาเพิ่มขึ้นจากจำนวนห้องเรียนของโรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษาเท่าที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน

ข้อสมมติเบื้องต้น

ในการคาดคะเนจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึงปีการศึกษา ๒๕๑๗ มีข้อสมมติเบื้องต้นว่า

- ๑. การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร มีแนวโน้มเช่นเดียวกับปีที่ผ่านมาแล้ว
 - ๒. นโยบายการเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ และการเลื่อนชั้นของนักเรียนจะยังคงเหมือนเดิม
 - ๓. กำลังการยึคนักเรียน (Holding Power) ของโรงเรียนคงที่
 - ๔. จำนวนนักเรียนที่อพยพจะมีไม่มากขึ้นหรือน้อยลงกว่าในอดีตที่เป็นมาแล้ว
- ข้อสมมติเบื้องต้นในการคาดคะเนจำนวนห้องเรียนที่ต้องการเพิ่มขึ้นคือ
- ๑. อาคารสถานที่เรียนระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงใช้ต่อไปในอนาคตจนถึง พ.ศ. ๒๕๑๗

๒. เนื่องจากผู้วิจัยคำนึงถึงจำนวนห้องเรียนที่โรงเรียนราษฎร์จะขยายเพิ่มขึ้นในระดับประถมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๑๗ ค่าว และในกรณีที่โรงเรียนราษฎร์ไม่มีโครงการขยายหรือสร้างอาคารเรียนเพิ่มขึ้น ผู้วิจัยถือว่าโรงเรียนแห่งนั้นจะรับนักเรียนต่อไปในอนาคตเท่าจำนวนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

๓. ขณะที่ทำการวิจัยนี้โรงเรียนรัฐบาลในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการได้ใช้ประโยชน์อาคารสถานที่เรียนอย่างเต็มที่แล้ว

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัยอาจเกิดขึ้นเกี่ยวกับแบบสอบถามที่ส่งไปยังโรงเรียนราษฎร์จำนวน ๒๑ โรงเรียน เพื่อขอทราบโครงการขยายหรือสร้างอาคารสถานที่เรียนเพื่อรับนักเรียนระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๑๗ ในกรณีที่โรงเรียนราษฎร์ไม่ส่งแบบสอบถามคืน ผู้วิจัยถือว่าโรงเรียนนั้นจะรับนักเรียนเท่าจำนวนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คณะผู้บริหารโรงเรียนราษฎร์เหล่านั้นอาจขยายอาคารสถานที่เรียนเพื่อรับนักเรียนเพิ่มขึ้นในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓ ถึง ๒๕๑๗ ได้ ผลของการวิจัยก็จะคลาดเคลื่อนตามไปค่าว คือจำนวนห้องเรียนที่คาดคะเนว่าต้องการเป็นจำนวนเท่าใดนั้นจะเป็นจำนวนที่มากกว่าที่ควรจะเป็น

คำจำกัดความ

อาคารสถานที่เรียนแบ่งออกเป็น ๕ หมวด คือ

หมวด ๑. บริเวณและที่ตั้งของโรงเรียน (School Site) ซึ่งมีความ

หมายครอบคลุมถึง

๑.๑ สิ่งแวดล้อมและชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

๑.๒ เนื้อที่บริเวณโรงเรียน

๑.๓ ลักษณะพื้นที่ดินที่โรงเรียนตั้งอยู่

๑.๔ รั้วกันบริเวณโรงเรียน

หมวด ๒. สถานที่ทางด้านการเรียนการสอน (Instructional Space) มีความหมายครอบคลุมถึง

๒.๑ ห้องเรียน

๒.๒ ห้องวิทยาศาสตร์

๒.๓ ห้องสมุด

๒.๔ ห้องประชุม

๒.๕ ห้องทัศนศึกษา

๒.๖ ห้องศิลปะและดนตรี

หมวด ๓. สถานที่ทางด้านการบริหาร (Administrative Space) มีความหมายครอบคลุมถึง

๓.๑ ห้องธุรการหรือห้องครูใหญ่

๓.๒ ห้องพักครู

๓.๓ ห้องพยาบาล

๓.๔ ห้องภารโรง

๓.๕ ห้องเก็บของ

หมวด ๔. สถานที่ทางด้านการติดต่อภายใน (Circulation Space) มีความหมายรวมถึง

มีความหมายรวมถึง

๔.๑ บันได

๔.๒ ทางเดิน

๔.๓ เเจ็ลียง

หมวด ๕ สถานที่ทางคานบริการ (Service Space) มีความหมาย
ครอบคลุมถึงเรื่อง

๕.๑ ห้องอาหาร

๕.๒ ห้องสวม

๕.๓ แหล่งน้ำคั้นน้ำไซ

๕.๔ สถานที่พักนอน

โรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดองค์การบริหาร
ส่วนจังหวัด หรือ เทศบาลที่ทำการสอนในระหว่างชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๗

อัตรารณแนวโน้ม (Trend Ratio) หมายถึง อัตรารณแสดงแนวโน้มของจำนวน
นักเรียนที่สอบไล่ชั้นต่อไปโดยคิดเทียบกับจำนวนนักเรียนที่มีอยู่ในชั้นเรียนก่อน คิดถัว
เฉลี่ยในระยะ ๕ ปีการศึกษา เช่น ในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๐๓ ถึง ๒๕๐๗ อัตรารณ
แนวโน้มของชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เป็น ๐.๘๘๒ หมายความว่าจำนวนนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ในปีหนึ่งมี ๑ คน และจะเลื่อนขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ในปีต่อไปเป็น ๐.๘๘๒ คน

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินผลสภาพอาคารสถานที่เรียน
ของโรงเรียนรัฐบาลระดับประถมศึกษาของอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ โดยไม่รวม
ถึงการประเมินผลเครื่องครุภัณฑ์ อุปกรณ์ และการใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่เรียนและ
เครื่องครุภัณฑ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อทราบสภาพอาคารสถานที่เรียนในปัจจุบันและทำการ
คาดคะเนจำนวนห้องเรียนระดับประถมศึกษาที่ต้องการเพิ่มขึ้นทั้งหมดของอำเภอนี้ ในปี
การศึกษา ๒๕๐๓ เพื่อให้ได้จำนวนห้องเรียนที่หน่วยงานสาขารณจะต่อจัดกาเพิ่มขึ้นใน
ระยะ ๕ ปีข้างหน้า ผลการวิจัยอาจใช้ประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงขยายหรือสร้าง
อาคารเรียนของโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ